

70
55388

933

É R T E K E Z É S E K

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A III. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

SZABÓ JÓZSEF,

OSZTÁLYTITKÁR.

VII. KÖTET. XII. SZÁM. 1876.

KUBÍNYI FERENCZ ÉS ÁGOSTON

ÉLETRAJZUK.

NENDTVICH KÁROLY,

R TAGTÓL.

(Felolvastatott a M. T. Akadémia 1876. jun. 26. tartott összes ülésén.)

Ára 10 kr.

BUDAPEST, 1876.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

77

É R T E K E Z É S E K

a természettudományok köréből.

Első kötet. 1867—1870.

I. Az Ozon képződéséről gyors égéseknél. — A polhorai sósforrás vegyelemzése. Th an Károlytól (1867.) Ára 12 kr. — II. A közép idegrendszer szürke állományának és egyes ideggyökök eredeteinek tájviszonyai. Len h o s s é k Józseftől (1867.) Ára 12 kr. — III. Az állattenyésztés fontossága s jelenlegi állása Magyarországon. Z l a m á l Vilmostól (1867.) Ára 30 kr. — IV. Két új szemmerészeti mód. J e n d r á s s i k Jenőtől (1867.) Ára 70 kr. — V. A magnetikai lehajlás megméréseéről. S c h e n z l Guidótól (1867.) Ára 30 kr. — VI. A gázok összenyomhatóságáról. A k i n Károlytól (1867.) Ára 10 kr. — VII. A Szénéleg-Kénegről. Th an Károlytól (1867.) Ára 10 kr. — VIII. Két új kénsavas Káli-Kadmium kettössónak jegeczalakjairól. K r e n n e r G. Sándortól (1867.) Ára 15 kr. — IX. Adatok a hagymáz oktanához. R ó z s a y Józseftől (1868.) Ára 20 kr. — X. Faraday Mihály. A k i n Károlytól (1868.) Ára 10 kr. — XI. Jelentés a London- és Berlinből az Akadémiának küldött meteoritekről. S z a b ó Józseftől (1868.) Ára 10 kr. — XII. A magyarországi egyenesröpiék magánrajza. F r i v a l d s z k y Jánostól (1868.) Ára 1 frt 50 kr. — XIII. A féloldali ideges főfájás. F r o m m h o l d Károlytól (1868.) Ára 10 kr. — XIV. A harkányi kénes víz vegyelemzése. Th an Károlytól (1869.) Ára 20 kr. — XV. A szulinyi ásványvíz vegyelemzése. L e n g y e l Bélától (1869.) Ára 10 kr. — XVI. A testegyenészt újabb haladása s tudományos állása napjainkban, három kiválóbb kóresettel felvilágosítva. B a t i z f a l v y Sámuelről (1869.) Ára 25 kr. — XVII. A görcsű alkalmazása a közzetanban. K o c h Antaltól (1869.) Ára 30 kr. — XVIII. Adatok a járványok oki viszonyaiból R ó z s a y Józseftől (1870.) Ára 15 kr. — XIX. A silikátok formulázásáról. W a r t h a Vinczétől (1870.) Ára 10 kr.

Második kötet. 1870—1871.

I. Az állati munka és annak forrása. S a y Móricztól (1870) Ára 10 kr. — II. A mész geológiai és technikai jelentősége Magyarországon. B. M e d n y á n s z k y Dénestől (1870.) Ára 20 kr. — III. Tapasztalataim a szeszes italokkal, valamint a dohánynyal való visszaélésekről, mint a látompulat okáról. H i r s c h l e r Ignácztól (1870.) Ára 80 kr. — IV. A hangrezgés intenzitásának méréséről. H e l l e r Ágosttól. (1870.) Ára 12 kr. — V. Hő és nehézkedés. G r e g u s s Gyulától (1870.) Ára 12 kr. — VI. A Ceratozamia himsejtjeinek kifejlődése és alakjáról. J u r á n y i Lajostól (4 táblával, 1870.) Ára 40 kr. — VII. A kettős torzszülés bonczana. S c h e i b e r S. H.-tól Bukarestben, 4 könyomatu ábrával. Ára 30 kr. — VIII. A Pilobolus gombának fejlődése- és alakjairól. K l e i n Gyulától. Két táblával. Ára 15 kr. — IX. Oedogonium diplandrum s a nemzési folyamat e moszatnál. J u r á n y i Lajostól Ára 35 kr. — X. Tapasztalataim az artézi szökőkutak furása körül. Z s i g m o n d y Vilmostól. Ára 50 kr. — XI. Néhány Floridea Kristalloidjairól. K l e i n Gyulától. (Egy tábl.) Ára 25 kr. — XII. Az Oedogonium diplandrum (Jur.) termékenyített petesejtjéről. J u r á n y i Lajostól Ára 25 kr. — XIII. Az esztergomi burányrétegek és a kiscelli tállyag földtani kora. H a n t k e n Miksától. Ára 10 kr. — XIV. Sauer Ignác emléke. Dr. P o o r Imre l. tagtól. Ára 25 kr. — XV. Görcsövi kőzetvizsgálatok. K o c h Antaltól. Ára 40 kr.

KUBÍNYI FERENCZ ÉS ÁGOSTON

ÉLETRAJZUK.

933

NENDTVICH KÁROLY,

R. TAGTÓL.

(Felolvastatott a M. T. Akadémia 1876. jun. 26. tartott összes ülésén.)

BUDAPEST, 1876.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

SZEK
DUPLUM

Budapest, 1876. Nyomatott az Athenaeum r. társ. nyomdájában.

KUBINYI FERENCZ ÉS ÁGOSTON ÉLETRAJZUK.

(Felolvastatott a M. Tud. Akad. 1876. juu. 26. tartott összes ülésén.)

Midőn a tud. Akadémia azt határozta, hogy minden elhunyt tagja fölött emlékbeszéd tartassék; azzal azt akarta elérni, hogy minden egyes tagjára nézve nem csak tudományos működését és érdemeit előtüntesse; hanem, hogy a kegyelet adóját is lerőjja azon tagja iránt, a ki hosszabb vagy rövidebb ideig a m. tud. Akadémia körében működött és tehetősége szerint a haza iránti kötelességét kisebb-nagyobb mérvben teljesítette. Az Akadémia a kegyelet ezen adóját minden egyes tagjának kötelességül rőtta fel, és azért nem csak hogy nem helyeselhetem némely tagoknak azon eljárását, hogy ignorálva az Akadémia első tagjainak azon törekvését, miszerint az exact tudományokat hazánkban átültessék, magukat arra feljogosítva hiszik, hogy ezen emlékbeszéd tartását visszautasítsák, hanem határozottan kijelentem, hogy az Akadémia által reájok rőtt kötelességnek nem felelnek meg. Ha meggondoljuk, mily állapotban voltak hazánkba a math. és természettudományok akkor, midőn a m. t. Akadémia hazánk nagylelkű fiai által alapittatott, ha meggondoljuk, hogy mennyire terra incognita voltak ezek a tudományok hazánkban; mily nehézségekkel járt hazánkban e tudományokból az akkori kor igényeinek megfelelő ismereteket szerezni, ha tekintetbe vesszük, hogy hazánkban sem intézetek, sem tudósok nem valának, a hol és a kiktől ezen ismereteket szerezni lehetett, ha tudjuk, hogy hiányoztak e hazában az esz-

közök és módok, melyek a természettudományok egyik vagy másik ágának sikeres tanulmányozására kívántatnak; akkor nem azon fogunk csodálkozni, hogy kitűnő tudósok a matematikai és természettudományok terén nem képeztettek hazánkban, hanem hogy mégis találkozott itt-ott fiatal ember, a ki minden mostoha viszonyok daczára e tudományokat választotta élete feladatául. Valóban, a ki azon időben uralkodott viszonyokat ismeri, nem tagadhatja, hogy rendkívüli nagy önmegtagadás és a tudomány iránti rajongás kívántotta azon fiatal ember részéről, a ki, lemondván nem csak minden anyagi előnyről, hanem még a nemzet részéről várható méltányos elismerésről is, ezen tudományoknak szentelte életét. Mennyire szerencsésebb helyzetben vannak a jelenkor fiatal emberei, a kik nem csak itt a hazában minden eszközzel rendelkeznek, melyek a természettudományok sikeres tanulmányozására szükségeltetnek; hanem kiket a bőkezű kormány kiküld a külföldre, hogy ott nem csak a legjelesebb tudósokat előadásaikban hallgathassák, de a legjobb módszerekkel is megismerkedjenek, melyek valamely tudományban annak fejlesztésére használtatnak.

A matematikai osztályban még mai napig sem találkozott tag, a ki Győri Sándorról emlékbeszédet tartott volna. Pedig Győri Sándor akkor lett akadémiai taggá, midőn alig találkozott hazánkban valaki, a ki mennyiségtannal foglalkozott. Ő e kitüntetésnek annyira meg akart felelni, hogy lemondván jövedelmező hivataláról, egészen ezen új hivatásnak szentelte életét. Az Akadémia évkönyvei, jegyzőkönyvei, értesítői, és Győri számos művei, melyek közül az egyik a 200 aranyos nagy jutalmat is megnyerte, tanúságot tesznek nagymérvű munkálkodásáról és sikeres törekvéseiről. Ha benne egy Laplacet, Poissant vagy Ampèret nem találunk, azt részünkről sajnálhatjuk ugyan, de nem az ő hibája. Azonban kineveztetése óta 45 év folyt le, de azért egy Laplace vagy Ampère még a mai napig sem keletkezett köztünk, mert a világhírű tudósok csak ott, és azon népeknél keletkeznek, a hol a talaj a népek által kellően elő van készítve. Én tehát azt hiszem, hogy nem volna senkire nézve méltatlan feladat, Győri Sándor irányában a kegyelet adóját leróni, és megem-

lékezni azokról, a kik a lehető legmostohább viszonyok között a tudománynak hazánkban úttörői voltak, és azt a jövőendő nemzedéknek egyengették. Ide tartozólag nem hagyhatom szó nélkül azt sem, miként Vállas Antal fölött is nem matematikai tagja az Akadémiának volt kénytelen emlékbeszédet tartani. Vállas pedig szintén az Akadémia első és legrégebb tagjai közé tartozott, a ki nem csak széles tudományu és műveltségű tudós, de az Akadémia igen befolyásos tagja is volt. Hogy Vállas Antal se észben se tudományban az utolsók közé nem tartozott, azt nem csak itt kiadott számos munkája, hanem azon körülmény is tanúsítja, hogy az idegen világrészben is, melybe azon számos üldözés elől menekülni kellett, melyeknek hazájában kitéve volt, mindenütt tekintélyes állást birt magának kivívni. Én tehát méltónak találom hogy midőn régi collegáink működését bírálat alá vetjük, Horatius azon szép szózatáról meg ne felejtkezzünk: »*Veniam damus petimusque vicissim.*«

Midőn a két Kubinyi testvér életrajzát irom, bennök nem annyira a szoros értelemben vett szaktudósoknak mint inkább az Akadémia azon tagjainak emlékét szándékozom kiemelni, a kik a természettudományok terjesztésében és meghonosításában hazánkban ernyedetlenül és a legnagyobb, buzgósággal fáradoztak; a kik legyőzve azon előítéletet »hogy a tudomány nem urnak való«, mindent elkövettek, hogy e tudományokat a magasabb körökben is megkedveltessék, és így azoknak támogatását kieszközöljék. A két Kubinyi testvér volt a m. természettudományi társulat, a geologiai és archaeologiai társulatoknak alapítója és legbuzgóbb támogatója; a m. orvosok és természetvizsgálók nagygyűléseinek fáradhatatlan hive és barátja; általában csaknem minden közhasznu, a tudományokat, a műveltséget és felvilágosodást előmozdító társaságnak vagy egyletnek, ha nem alapító, legalább pártoló tagja.

Kubinyi Ferencz és öccse Ágoston, Nógrád megyének egyik előkelő családjából származván, nógrádmegyei községben Videfalván születtek; az első 1796-ban márczius 21-dikén; a másik 1799-ben, május 30-dikán. Atyjok András, nógrádmegyei földbirtokos, anyjok Prónay Eva Amália

urhölgy vala. Első oktatásukat a szülők házában és azok felügyelete alatt nyerték, míg 1808-tól 1811-ig a besztercebányai gimnáziumban folytatták tanulmányaikat. Itt történt, hogy már gyermekkorukban ismerkedtek meg Petényi Salamonnal, a kivel szoros barátságban éltek, egész életük végeig. Petényi Salamon volt az első, ki velők a természettudományokat zsenge korukban megszerettette. Itt ismerkedtek meg továbbá Zipser Andrással, a kitől az ásványtanban magánórákat vettek, és a kivel szintén életük fogytaig szoros baráti és tudományos összeköttetésben maradtak.

Már 12 és 14 éves korukban Zipser társaságában felső Magyarország több részét, nevezetesen Gömör, Szepes és Tornamegyéket beutazván, Betlérben Gróf Andrássy Lipót, régi érmei és egyéb ritkaságokból álló gyűjteményét megtekintették, mely a két fogékony ifjúban a vágyat hasonló gyűjtemények szerzésére felébresztette.

1812-től 1814-ig a debreczeni collegiumban folytatták tanulmányaikat, hol mint Ágoston említi, Sárvári tanár előadásait a természettanból nagy érdekltséggel hallgatták.

Debreczenből visszatérván, még ugyanazon év nyarán édes atyjukkal Bécsbe utaztak, hol néhány hetet a híres bécsi congressus alatt töltöttek. Arról azonban egyik sem tesz említést, hogy Debreczenből a nagy és fényes világvárosba jöve, és pedig ép a congressus alkalmával, a midőn Európának legtöbb fejedelme ott összegyűlve volt, a fényes nagy világváros számtalan kincseivel, és gazdag gyűjteményeivel vajjon mily hatást gyakorolt a fiatal fogékony keblekre.

1815-ben a két testvér a jogtudományok hallgatására a pesti egyetemre jött, melyen azon korban Vuchetich, Schwartner és Schönwiesner mint kedvelt és híres tanárok működtek, és élénk előadásai által a két ifjura buzditólag hatottak.

Az 1816-diki tanév szünnapjaiban Ragóczy István nevelőjükkal Gácsország több részét, nevezetesen Krakkót és Wielickát utazták be, utóbbinak nevezetes és nagyszerű sóbányáit megsejmelvén.

1819-ben iskolai pályájukat bevégezvén, az akkori szokás szerint két évi joggyakorlat után mint patvaristák

királyi táblai jegyzőkké avattattak fel, mialatt Ágoston saját állítása szerint Horváth Istvánna, Szemere Pállal, Fáy Andrassal, Kazinczy Ferenczcel, Bártfay Lászlóval, mint hazánk jeles íróival ismerkedvén meg, ezek az ifju fogékony kebelben a magyar nyelv és irodalom iránti hő szeretetet maradandólag beoltották.

E kortól kezdve a két testvér pályája különvált. Mig t. i. a hevesebb vérü és ideálok után törekvő Ferencz tevékenységét a hosszadalmas francia háborúk után inkább a nemzet ébredező politikai életének szentelte, és annak élénkebb lüktetéseiben igen tevékeny részt vett, addig a szelidebb és békeszerető Ágoston inkább szűkebb körben, a megye közigazgatásában, és hitfelekezetei sorsa javításában fáradozott.

Ugyan is 1821-ben Ágoston Nógrád-, Ferencz pedig Pest megyében aljegyzőknek neveztettek ki. Ferencz azonban csakhamar szülő megyéjébe visszatérve, minden tevékenységét buzgó lélekkel annak szentelte.

Ágoston az 1825-diki országgyűlésen mint a távollevők egyik követe vett részt, honnét visszatérve, 1832-től 1842-ig mint Nógrádmegye főbiztosa, Ferencz pedig mint szolgabírája szolgált. E mellett Ferencz három országgyűlésen, az 1833-kin az 1843-dikin és az 1847-dikin mint Nógrád megye követe vett részt. Kubinyi Ferencz ezen országgyűléseken, valamint szülőmegyében is mint a szabadelvü párt tántoríthatlan bajnoka, mindig az országnak szentesített jogai és a közművelődés emelése mellett emelte lelkes szavát, és mint az elhagyatott nép buzgó barátja a nép sorsának javításán, a hol csak lehetett, egész lelkesedéssel működött.

Igy volt Kubinyi Ferencz az, a kinek lelkes felszólalása következtében Nógrád megye az első közös magtárt állította fel, a ki a rabok számára a dolgozó rendszert léptette életbe, és hogy mennyire távol állott minden szűkkeblü hitvallásos pártoskodástól, már azon körülmény is mutatja, hogy ő mint protestáns, a katolikus nemzeti iskola felállításával mellett leginkább buzgólkodott.

Kubinyi Ferencz azonban mint szabadelvü bajnoka a nemzetnek, nem csak a közművelődésnek és minden üdvös

institúciónak barátja és hathatós előmozdítója volt; ő az ébredező és hosszú álmából nagy nehezen kibontakozó magyar irodalom buzgó pártolója is volt. Mert Kubinyi Ferencz volt az, a ki Blaskovich Bertalannal együtt anyagi áldozatokkal lehetővé tette Kisfaludy Károly első évi »Aurórájának« megjelenését. Szintúgy Kubinyi Ferencz volt az, a ki az 1832/6-diki országgyűlésen legelőször szólalt fel, hogy a nemzet a nemes gróf Széchényi Ferencz által alapított, de még kellő helylyel sem bíró, egyébként bölcsőjében fekvő muzeumot felkarolva és a nemes alapító szándékát valósítva, 500.000 frttal segélyezze. — Igaz, hogy Kubinyi Ferencz ezen első felszólalásával czélt még nem ért. Az ország rendjei, a kik akkor leginkább más, soká elmaradt és sürgős reformokkal voltak elfoglalva, és azoknak életbeléptetését sürgették, Kubinyi korszerű indítványának szükségességét még be nem látták, és így azt első ízben vissza is utasították. Kubinyi azonban nem csüggedett, ő addig járt-kelt, minden befolyását arra használván fel, hogy az ország rendjeit a muzeum felállításának és rendezésének szükségességéről meggyőzze, főleg pedig, miután ő fensége József Nádor pártolásáról meg volt győződve, a már egyszer megbukott ügyet újból az országgyűlés elé hozta, míg végre sikerült fáradhatatlan buzgólkodása után arra bírni az ország rendjeit, hogy a m. nemzeti muzeum épületének felállítására és annak berendezésére 500,000 frtot, és azon kívül még más 120.000 frtot a nagybecsű Jankovichféle gyűjtemény megszerzésére szavazzanak meg.

Kubinyi Ferencz e szerint első sorban a hazáról gondoskodván, annak tudományos fejlődését minden tőle kitelhető erélylyel előmozdította. De maga is kiváló szeretettel viseltetvén egy részről a természettudományok, nevezetesen az ásvány és földtan, más részről a régiségek iránt, ezekből igen gazdag gyűjteményt maga számára is szerzett, és midőn az 1849-ki évben Losonc városának az oroszok által történt feldulása alkalmával gazdag gyűjteménye teljesen elpusztult, új kedvvel, és ifju erővel újból hozzá fogott a munkához, úgy hogy rövid idő múlva a vesztett gyűjteményhez hasonlót ismét szerzett, melyben egész élete végéig gyönyörködött, és melynek szebb

és becsesebb részét közvetlenül halála előtt 1873-ban Pest megyeházában a közönség számára közszemléltre kiállította.

Kubinyi Ferencz azonban a természettudományokat a társadalmi téren is terjeszteni és azokat meghonosítani iparkodott. Így volt Kubinyi Ferencz öcscsével, Kubinyi Ágostonnal, a természettudományi társulatnak egyik főalkotója és 1848-ig legbuzgóbb barátja és támogatója. — Nem különben a két Kubinyi testvérnek köszönhető a geológiai s archaeológiai társulat életbe léptetése, melyek közül az elsőbbinek Ferencz több éven át elnöke is volt. Hő lelkesedéssel fogadta továbbá az idősb Bene Ferencz által 1841-ben létrehozott »magyar orvosok és természetvizsgálók vándor gyűlését, melynek ő élete végeig hű látogatója és részvevője volt. Itt háromszor, t. i. a temesvári, kolosvári és egri gyűléseknek volt köztiszteletű elnöke.

Kubinyi Ferencznek e számos és sokféle érdemeit a természettudományok terjesztése körül, a m. tud. Akadémia méltatás nélkül nem hagyta, hanem már 1840-ben levelező tagjául választotta meg, 1858-ban pedig tiszteleti tagjai diszes sorába emelte; és midőn az Akadémiában az egyes osztályok állandó bizottságai alakultak, a matematikai és természettud. bizottság őt választotta meg elnökül, mely hivatalt ő 1870-dik évig viselt, önként mondván le róla, s azt daczára annak, hogy további megtartására felkérte, továbbra el nem fogadta.

Kubinyi egész lélekkel függött a művészetben is.

E téren a művészet érdekében is annyit tett, mennyit vagyoni és egyéb viszonyai megengedtek. Segített, a hol csak lehetett fiatal művészeket, főleg festészeket, azokat anyagilag támogatván és további kiképeztetésökre utaztatván, csak annyit kívánván tőlök, hogy haladásuk bebizonyítására időnként egyes műlapokat küldjenek be mutatványul, melyeket ő, mint nemeskeblű műpártolója kedves emlékeit albumba összegyűjtve tartott.

Szintugy nem csak műszeretetének, hanem áldozat készségének örök emlékét hagyta Kubinyi Ferencz azon két, Ligety által festett és az Akadémia kis üléstermében diszló tájképével, melyeknek kivitelére 2000 frtnál többet áldozott.

Gondolható volt, hogy ily hevesen érező, hazáját oly forrón szerető kebelre a 48-diki események mily megrendítő befolyást gyakoroltak. Ő ugyan is az 1847-diki országgyűlésen mint Nógrád megye követe jelenvén meg, a márcziusi eseményekben élénk részt vett, és midőn a losonczi választó kerület őt az első pesti képviselő országgyűlésre küldte, hol eleintén a Batthyányi miniszteriummal tartott, de annak lassu és óvatos haladásával meg nem elégedvén, csakhamar a Kossuthféle rohamos és erőszakos politikára áttért, és a kitört forradalomban mind végig részt vett. A forradalom erőszakos lefojtása után kilencz évi várfogságra íteltetett el, de nem sokára megkegyelmeztetvén, egész 1861-ig minden idejét és tehetségét a tudománynak és társadalmi köröknek szentelte, nyugodtan de biztos reménységgel várván azon korszakot, melyben jobb és reményteljesebb napok virradandanak e szegény elnyomott hazára. És csakugyan be is következett az 1861-diki év, melyben ismét a losonczi kerület őt választá képviselőül a Pestre összehívott országgyűlésre, melyen a már aggkorba lépő ernyedetlen bajnoka a törvényszerűségnek, a »határozati párthoz« csatlakozott.

Kubinyi Ferencz 1861 után nem jelent ugyan meg többé országgyűlésen, de azért a tevékenységhez szokott szeleme nem engedte, hogy tétlenségbe visszavonuljon, hanem keresett magának új tért, melyen a hazának szintén hasznos szolgálatot tehessen.

Kubinyi Ferencz, tetőtől talpig magyar, egész életében rajongott Corvin Mátyás elveszett, és csak rege gyanánt az emberek emlékezetében élő könyvtára iránt. Azért még aggkorában is elszánta magát, hogy Ipolyi Arnold és Henszleman tudós barátjaival Konstantinápolyba utazzék, az ott eltemetett Corvinák megtekintése, s ha lehet visszaszerzése céljából. Kubinyi Ferencz 1862-ben említett két tudós barátjával ez utat csakugyan megtette, s habár célját egészen nem is érhetette el, annyit mégis elért, hogy az Akadémia könyvtárát néhány konstantinápolyi Corvinával meggazdagította. Ő azonban azt is nagy nyereségnek tartotta, és a reáfordított költségeket és fáradságot gazdagon megtérítettnek tartotta.

Konstantinápolyból visszatérve, teljesen a magánéletbe vonult vissza, egyedül csak tudománynyal és kedvencz tárgyával, t. i. régiségek gyűjtésével foglalkozván. Halála előtti utolsó években ereje látszólag lankadni és derült esze meghomályosodni kezdett.

Visszaemlékezvén azon időkre, midőn az akarat benne a tehetséggel még teljes összhangzásban állott, most is, midőn a szellem a tetterővel tetemesen hanyatlani kezdett, minden erejét megfeszítette, hogy oly művet alkossan, mely nevét a tudományos világban megörökítse, s hazáját fényes munkával gazdagítsa. Így fogamzott meg benne egy évvel halála előtt azon gondolat, hogy a szent István koronája alatt levő országok kosmographiáját adja ki. E célból az első munkálatokra szükséges adatokat kezdte gyűjteni, és azoknak gyűjtésére a felszólításokat szét is küldötte, sőt a bécsi birodalmi geologiai intézetet levélben felkérte, hogy a megjelenendő munkára az ajánlást elfogadja. Igaz, hogy az egész terv csak jámbor kívánság maradt, miután még csak az első lépések és előmunkálatok sem történtek meg. Azonban az ily szándék, és oly komoly törekvés a már 76 éves aggban fáradhatatlan munkásságról és kimeríthetlen tetterőről még élete utolsó napjaiban tanuskodik.

Szintugy rendezett halála előtt alig néhány héttel a pesti megyeház termeiben részint saját régiségeiből, részint egyéb a városban gyűjtött ritkaságokból, sok fáradsággal és költséggel, kiállítást, melyet sajátkezűleg felállított és rendezett, hogy azt a közönségnek bemutassa, és érdekeltséget gerjeszsen hazája régi emlékei iránt. A meddig a kiállítás tartott, addig ő azt el nem hagyta, minden látogatónak ritka türelemmel és készséggel mindent maga mutatván és maga magyarázván.

Kubinyi Ferencz e kiállítással mintegy bucsút vett örökre a közönségtől, a világtól; mert alig zárta ő azt be, és a kérlelhetetlen halál 1874. márczius 8-kán elhívta őt az élet szinpadáról, melyen ő fél századnál tovább nagy buzgósággal és a legjobb meggyőződése szerint a haza, a tudomány és a közművelődés érdekében működött.

Kubinyi Ferencz azon ős jellemei sorába tartozott,

melyeknek a száma napról-napra mindinkább csökken. Őszinte és nemes keblű férfiú volt, a ki a cselszövényt vagy ármányt nem ismerte. Hű és áldozatra kész barát, a ki segített, a hol segíthetett. Heves természetű ugyan, de azért jó és jámbor indulatu volt. Lángoló hazaszeretete és a törvényesség iránti turbuzgósága nem egyszer bajba keverte őt, melyből kirántani barátjainak néha nehezen sikerült. Elveiben szilárd és tántoríthatlan volt, és a mit jónak és igazságosnak felismert, attól semmi hatalom vagy fenyegető veszély által eltéríthető nem volt. A tudomány és a művészetnek forró barátja volt, és miután tudta, hogy hazája csak a tudomány és európai műveltség által vergődhetik állandó hatalomra, azt minden telhető módon terjeszteni és a nép tulajdonává tenni iparkodott. Ezekért sokat áldozott és vagyonának nagy részét ezekre fordította.

Kubinyi Ferencz nem különben a népnek is tántoríthatlan hű barátja és védője volt, és azért sorsát javítani és azon segíteni, a hol csak lehetett, egyik főfeladatának tekintette. Tudván azt, hogy minden országnak hatalma a nép ép gondolkozásában, felvilágosodottságában, és munkásságában rejlik, ő azt minden módon oktatni, mivelni és a munkásságra szoktatni iparkodott.

Kubinyi Ferencz a szó teljes értelmében önzetlen volt, és a mit tett, a mit véghez vitt, azt lelke őszinte sugallatából tette. Ő jutalmat soha sem várt és azért hiúsággal őt vádolni még a legnagyobb ellensége sem bírja, sőt ő minden czímet és minden kitüntetést került, vagy legalább nem kereste, egyedüli hiúságát törekvései elismerésében polgártársai részéről lelvén.

Hátra van még, hogy némely szót öccséről, Kubinyi Ágostonról szóljak.

Kubinyi Ágoston, mint főnebb említve van, 1821-ben Nógrád megyében mint aljegyző kezdette meg politikai és közigazgatási pályáját, melyet ő 1842-ig mint megyei főbiztos ugyan e megyében folytatott. Ez alatt mint buzgó protestáns az egyházi ügyek igazgatásában oly meleg részt vett, hogy felekezete őt már 1827-ben iskolai, 1837-ben pedig esperességi felügyelőnek választotta meg, mely hivatalt ő ezen, a protes-

tántismusra nézve nehéz időkben oly hazafias buzgósággal és annyi tapintattal viselt, hogy a nógrádi esperesség hazánkban a magyarosodás ügyében zászlóvivő volt.

Ugyan az időkben a népnevelés és a magyar nyelv terjesztésére Kubinyi Ágoston Nógrád megyében egy nemzeti intézet alapítását indítványozta, melynek alaptőkéje jelenleg már 40,000 frtnál többre gyarapodott. A kamatok évenként a falusi tanuló ifjuság között valláskülönbség nélkül osztatnak ki, részint könyvek és jutalmak kiosztására fordíttatnak.

Szintugy alapította Kubinyi Ágoston a nógrádi esperességben az egyházi könyvtárt, mely a losonczi evangelicus tanodában állíttatott fel, és egy olvasó-társulattal köttetett össze, mely időnként jutalomkérdéseket is tűzött ki, és munkálatait nyomtatásban is kiadta.

Látjuk ezekből, hogy Kubinyi Ágoston nemes indulattól ösztönöztetve, azon kis körben, melyben működött, mindent elkövetett, hogy a nemzet művelődését és tudományos oktatását előmozdítsa.

Az 1841-diki évben idősb dr. Bene Ferencz, a m. kir. egyetemen a gyógyászat híres tanára és orvosa által életbe léptetett m. orvosok és természetvizsgálók nagy gyűlései Kubinyi Ágostonban is nem csak a hatáskört, melyben addig működött, hanem irányát is teljesen megváltoztatták. Ezen időtől kezdve t. i. igen buzgó részt vett minden gyűlésben, és többeknek részint elnöke, részint alelnöke volt.

Kétséget nem szenved, hogy ezen vándorgyűlések által az eddig az országban alig nevők szerint ismert természettudományok iránt oly rokonszenv és érdekeltség ébresztetett fel, mely addig ismeretlen vala. Miután tágas körök és az országnak nagy és befolyásos urai e gyűlések érdekébe vonattak, lehetetlen volt, hogy e nagy urak a természettudományokban mint azoknak támogatói és maecenásai fel ne lépjenek. E gyűlések üdvös hatását tudományos fejlődésünkre, és a természettudományok iránti érdekeltség gerjesztésére senki sem tagadhatja, a ki részint e gyűlések évkönyveit, részint azon számos topographiai munkákat számba veszi, melyek hazánk több vidékéről e gyűlések alkalmával megjelentek. Nem tagadható, miszerint e gyűlések mindenkit, a ki a hazai

tudományosság iránt érdekekkel viseltetett, arra buzdították, hogy minden tehetségét összeszedve, tudománya és tapasztalása eredményét a gyűlésen előtüntesse, kartársaival megvitassa, és a haza javára közzé tegye. A számos jutalomkérdés, melyek ez alkalommal kitűzettek, és részben sikerült megoldást nyertek, e gyűlések üdvös hatását szintén tanúsítják.

Habár e gyűlések némelyike bizonyos irányban káros kinövéseket mutatott is, habár itt is, valamint korunkban minden téren, a nyegleség előtérbe tolnakodni kezdett; mégis csak az annyira elharapózó, és viszonyainkra oly káros befolyást gyakorló pártszellem kárhoztathatja e gyűléseket, és azokat csupa pártszellemből megsemmisíteni, vagy üdvös hatásukban megbénítani ügyekszik. Ha vannak ezen gyűléseknek hibái, ha vannak káros kinövései, (hiszen hol van azon emberi institutio, melyben azok idővel nem támadnának), akkor reformáljuk azokat, de ne foszszuk meg az országot, és annak távol levő részeit a főváros tudományos érintkezésétől.

Nem kevésbé élénk részt vett — mint bátyja Ferencz — Kubínyi Ágoston a természettudományi társulat alapításában is, melynek keletkezését nagyobb részt neki is köszönhetjük. Ágoston e társulatnak is előbb alelnöke, későbbben több éven át elnöke volt. Ez alatt több jutalomkérdést tűzött ki, míg végre 300 frtnyi tőke alapítása után a társulat pártoló tagjai közé lett fölvéve.

Midőn azonban Kubínyi Ágoston a természettudományokat pártolta, és részint a természettudományi társulat, részint a m. orvosok és természetvizsgálók gyűléseiben oly élénk részt vett, azt nem tette bizonyos kitűzött cél nélkül. Az előtt nem régen t. i. Horváth István, a nemzeti muzeum igazgatója meghalt volt, és ő fensége József nádor a muzeum npártfogója, más igazgatót keresett. Ezen igazgatói állomá elnyerése céljából Kubínyi Ágoston nem csak élénk részt vett az ország tudományos mozgalmaiban, hanem természet-tudományi ismeretei bebizonyítására 1841-ben néhány ivbös álló munkácskát ezen czim alatt: »Magyar országi mérges övények« bocsátott közre. Ez ekhez járul még az is, hogy

1842-ben sikerült neki több külföldi tudományos társulat oklevelét elnyerni. Ha ezekhez hozzá adjuk még azt is, hogy előkelő nemes magyar családból származott, és hogy azon időben ritkán történt, hogy előkelő családból származó a természettudományok iránt érdeklél viseltessék, úgy hiszszük, hogy felhoztuk mind azon indokokat, melyek ő cs. kir. fensé-gét, az ország Nádorát arra határozták, hogy Kubínyi Ágos-tont a m. nemzeti muzeum igazgatójának nevezze ki.

Mielőtt azonban hivatalát elfoglalná, ismeretei gyarapítá-sára a külföldre utazott, hogy a különféle országok muzeumait meglátogassa és azoknak berendezését, és azon szellemet tanulmányozza, melyben azok igazgattatnak.

Hivatalos működésének első teendői közé néhai Pyrker László patriarcha és egri érsek által a nemzeti muzeumnak adományozott becses képtár felállítását sorolta, és miután ezen alkalommal azt tapasztalta, hogy e képtárban a magyar művészek igen gyéren vannak képviselve, ő fensége az ország Nádora ötven éves hivataloskodásának ünnepélyét ragadta alkalmul, hogy arczképét magyar festővel festesse, s azt a nemzeti muzeum képcsarnokának ajándékozza. Az e célra kívántató költséget aláírás útján szerezte meg, a fönmaradt pénz pedig »a magyar nemzeti képcsarnoki egyesületnek« alaptőkéül szolgált, mely célul tűzte ki magának, hogy ma-gyar művészek által készült művek beszereztesse, és a nemzeti képcsarnokban felállíttassanak. A társulat e célját nem csak hogy elérte, hanem Kubínyi Ágoston buzgóságának sikerült is tőkét adakozás útján 24.000 frtra emelni.

Ugyan ez évben Kubínyi Ágoston a m. tud. Akadémia tiszteleti és 1853-ban igazgató tagjának lett megválasztva.

1845-ben tudományos és honfíui érdemeinél fogva (az oklevél szavai) ő csász. kir. felsége által királyi tanácsosi czimmal kegyelmesen ruháztatott fel, s ő volt az első, a ki, mint ilyen, magyar nyelven irt oklevelet nyert.

1850-ben a nemzeti muzeum sivatag és pusztá küludva-rát kertet kivánván átalakítani, szintugy a gyűjtemények felállítására hiányzó szekrényeket megszerezni, a muzeum épületében virág- és terménykiállításokat, szintugy hangver-senyeket rendezett, melyeknek az lett az eredménye, hogy a

muzeum küludvara csak ugyan csinos kertté lett átalakítva, a gyűjtemények felállítására pedig több czélszerű szekrény lett készítve. Így sikerült Kubinyi Ágostonnak részint az itt fölemlített uton, részint adakozások segítségével a nemzeti muzeum fölszerelésére 92.000 frtot gyűjteni.

Az 1849- és 50-diki események Kubinyi Ágostont teljesen bántatlanul hagyták.

Midőn azonban 1849-ben az oroszok Losoncz városát és annak minden gyűjteményét teljesen elpusztították, Kubinyi Ágoston igen lelkes tevékenységet fejtett ki a szintén elpusztított könyvtár pótlására. Az ő törekvésének köszönhető leginkább, hogy maga megindítván az adakozást 200 nyomtatott munkával, néhány hó alatt annyi könyvet és oly pénzüsszeget gyűjtött össze, hogy egy városi könyvtár megalapítása lön lehetséges, melyben a könyvek száma rövid idő alatt 15.000-re szaporodott.

1851-ben bátyjával, Kubinyi Ferenczczel együtt a m. földtani társulat alakulásában igen tevékeny részt vett, melynek elnökévé választatott meg.

1854-ben Berlinbe utazván, magát az udvarnál bemutattatta, minek az lett az eredménye, hogy ő felsége a porosz király több becses kő- és bronz-e-korszaki tárgyal ajándékozta meg a m. nemzeti muzeumot.

1857-ben ismét éjszaki Németországot, Belgiumot és Hollandiát beutazván, a scheweningeni tengeri fürdőben báró Sina Simonnal találkozott, a kitől ismert bőkezűségénél fogva 1000 frtot o. é. a muzeum gyűjteményei szaporítására nyert, melyekből azonnal ott helyben részint kitömött állatokat, csontvázakat, csigákat, könyveket és egyéb tárgyakat a muzeum számára szerzett. — Mi ugyan az elhunyt tagtárs ezen tanúsított buzgalmát, melynél fogva minden alkalmat megragadott, hogy a m. nemzeti muzem gyűjteményei szaporítását elősegithesse, nagyon is méltányoljuk, és különös köszönettel is tartozunk neki; csak hogy azon megjegyzést el nem hallgathatjuk, miszerint az intézet érdekében tán inkább cselekedett volna, ha a beszerzendő tárgyak kiválasztását szakemberekre bízta volna, a kik a muzeum szükségeit és a tárgyak értékét jobban ismerték.

1869-ben a muzem igazgatásától fölmentetvén, teljes fizetésével nyugdíjaztatott. Ez alkalommal 26 éves hű szolgáltatáért igazgatói minőségben ő cs. kir. felsége által a vas-korona rend 3-dik osztályu keresztjével jutalmaztatott meg.

Kubinyi Ágoston ezen időtől kezdve a magánéletbe visszavonulva s kevés részt véve a nyilvános élet lüktetéseiben, folytatta napjait, leginkább csak a m. orvosok és természetvizsgálók gyűlésein, melyeknek több ízben részint elnöke, részint alelnöke volt, hiven megjelenvén. Miután Kubinyi Ágoston hosszú évek során e gyűlések központi választmányának elnöke volt, és mint ilyen a választmány tagjait gyakran magánál látni alkalma volt, e gyűlések az utolsó években, úgy szólván, az egyedüli közeget alkották, melylyel ő a külvilághoz még kapcsolva vala. Mélyen gyökerezett kórállapota, mely őt minden évben külföldi fürdők látogatására kényszerítette, gyöngé alkotásu testében mindinkább tovább harapódzott, míg végre 1873. szeptember 19-kén áldozatául esett.

Kubinyi Ágoston törekvései nem csak ő cs. kir. felsége, hanem több külföldi fejedelmek által is bőven lettek elismerve. 1857-ben ő cs. kir. felsége kir. kamarásnak legkegyelmesebben kinevezni méltóztatott. Ugyan az évben a m. nemzeti muzeum ő felsége általi látogatása alkalmával, érdemei elismerése jeléül, becses gyémánt gyűrűvel ajándékoztatott meg. 1847-ben hessendarmstadti nagyherczeg »Lajos lovagrend«; 1852-ben a portugalli »Mária fogantatási de villa vicosa« lovagrend; 1859-ben a porosz »Sz. János lovagrend« tiszteleti vitézének lett kinevezve.

Szintugy megtisztelték Kubinyi Ágostont számos nem csak belföldi, de külföldi tudományos társulatok is tagságukkal.

Nem említve mindazon számos belföldi tud. társulatokat és egyesületeket, melyeknek ő részint elnöke, részint alapító vagy igazgatótagja volt, legyen szabad megnevezni azon külföldi társulatokat, melyek őt tagságukkal megtisztelték. A bécsi állattani, földtani és geographiai társulatok; a regensburgi fűvészeti, a nassaui természettudományi, az amsterdami »Natura artis Magistra« nevű állattani kert, a luxemburgi régészeti társulat tiszteleti taggá, a mayna-rajnai,

szászaltenburgi, koppenhágeni éjszaki, a római archaeologiai társulatok és a görliczi tud. társulatok levelező tagjává nevezték ki.

Kubinyi Ágoston igen nyájas és szelid természetű ember volt, a ki minden izgatottságot és lelki háborodást került, és azért haragban alig tört ki valaha. A legélénkebb vitatásokat is teljes nyugalommal követte, s ha bele keveredett a vitába, a felháborodott kedélyek közepette lelki nyugalomát változatlanul megtartotta, sőt még hangját sem emelte magasabbra. Szenvedélyein uralkodni és azokat teljesen viszszyomni nagy mértékben tudta, és azért jó elnök is volt, a ki a tanácskozásokat jó tapintattal vezette. A megtiszteltetések és a kitüntetést szerette, sőt ha módjában volt, kereste. Innét a számos rendjel és külföldi társulatok tagsága, melyek tudom. érdemeivel nem állottak mindig összhangzásban. De azért ő szívesen vett részt mindazon hazai törekvésekben, melyek a tudományosságot és az általános műveltséget előmozdították, sőt anyagi áldozatoktól sem riadt vissza, ha azokat az ügy előmozdítása kívánta.

Irodalmi működése csak általánosságokra terjeszkedik, különös szaktudományt soha sem művelt, főérdeme csak abban állván, hogy a tudományokat társadalmi úton terjesztette, és a m. táblabíró a tudóshoz közelítette.

Szokott és egyengetett biztos úton szeretett járni, minden merész, vagy biztos sikert nem ígérő lépéstől óvakodván. Kubinyi Ágoston azért bajba soha sem keveredett, és élete egész végig simán és minden rázkódtatás nélkül folyt le, mit inkább szelid és békeszerető természetének, mint különös reflexiónak kell tulajdonítanunk. Habár szelleme annyira kiható nem volt, hogy nagyobb körökre terjeszkedett volna, azon szűkebb körökben, melyekben működött, emléke mindig áldott maradand.

Harmadik kötet. 1872.

	Ára
I. A kapaszkodó hajózásról. Kenessey Alberttől . . .	20 kr.
II. Emlékezés Neilreich Ágostról. Hazslin zky Frigyesztől	10 kr.
III. Frivaldszky Imre életrajza. Nendtvich Károlytól .	20 kr.
IV. Adat a szaruhártya gyurmájába lerakodott festanyag ismer- tetéséhez. Hirschler Ignácztól	20 kr.
V. Közlemények a m. k. egyetem vegytani intézetéből. Dr. Flei- scher és Dr. Steiner részéről. Előterjeszti Than Károly .	20 kr.
VI. Közlemények a m. k. egyetem vegytani intézetéből, saját maga, valamint Dr. Langyel és Dr. Rohrbach részéről. Elő- terjeszti Than Károly	10 kr.
VII. Emlékezés Flór Ferencz felett. Dr. Póor Imrétől . .	10 kr.
VIII. Az ásványok olvadásának új meghatározási módja. Szabó Józseftől	16 kr.
IX. A gombák jelleme Hazslinszky Frigyesztől . . .	10 kr.
X. Adatok a zsírfelszívódáshoz. Thannhoffer Lajostól .	60 kr.
XI. Adatok a madárszem fésűjének szerkezetéhez és fejlődésé- hez. Mihálkovich Gézátlól	25 kr.
XII. A vesé vérkeringési viszonyairól. Högyes Endrétől .	50 kr.

Negyedik kötet. 1873.

I. A magyar gombászat fejlődéséről és jelen állapotáról. Kalchbrenner Károlytól	25 kr.
II. Az Aethyloxalátnak hatásáról a Naphtylaminra. Balló Mátyástól	10 kr.
III. A salvinia natans spóráinak kifejlődéséről. Jurányi Lajostól	20 kr.
IV. Hyrtl Corrosio-anatómiája. Lenhossek Józseftől . .	10 kr.
V. Egy új módszer a földpátok meghatározására kőzetekben. Szabó Józseftől	80 kr.
VI. A beocsini márga földtani kora. Hantken Miksától .	10 kr.

Ötödik kötet. 1874.

I. Emlékezés Kovács Gyula fölött. Gönczy Páltól . . .	10 kr.
II. Magyarország téhelyröpiinek futonczféléi. Frivaldszky Jánostól	40 kr.
III. Beryllium és aluminium kettős sók. Welkov Sándortól.	10 kr.
IV. Jelentés a Capronamid előállításának egy módjáról. Fabinyi Rezsőtől	10 kr.
V. Időjárási viszonyok Magyarországon 1871. évben; kül- rős tekintettel a hőmérsékre és csapadéokra. 7 táblával. Schenzl Guidótól	50 kr.
VI. A Nummulitok rétegzeti (stratigraphiai) jelentősége a dél- nyugati középmagyarországi hegység ó-harmadkori kép- zödményeiben. Hantken Miksától	20 kr.
VII. A vizből való élet- és vagyonmentés és eszközei. Kenes- sey Alberttől	20 kr.
Adatok a látahártya-maradvány kórodai ismeretéhez.	
VIII. Hirschler Ignácztól	15 kr.
IX. Tanulmány a régi zsidók orvostanáról. Dr. Rózsay Józseftől	25 kr.
X. Emlékezés Agassiz Lajos k. tag fölött. Margó Tiva- dától	15 kr.

XI. A rakováci sanidintrachyt (?) és földpátjainak vegyelemzése. Koch Antaltól	Ára 10 kr.
---	---------------

Hatodik kötet. 1875.

I. Emlékbeszéd gr. Lázár Kálmán felett. Xántus Jánostól	10 kr.
II. Dörner József emléke. Kalchbrenner Károlytól	12 kr.
III. Emlékbeszéd Török János l. t. felett. Érkövy Adolftól	12 kr.
IV. A suly- és a hő állítólagos összefüggéséről. Schuller Alajostól	10 kr.
V. Vizsgálatok a kolozsvári m. k. tud. egyetem vegytani intézetéből. Dr. Fleischer Antaltól	20 kr.
VI. A knyahinai meteorkő mennyileges vegyelemzése. Dr. Than Károlytól	10 kr.
VII. A színérzésről indirect látás mellett. Dr. Klug Nándortól	30 kr.
VIII. Egy felszíni Hypogaeus. Hazslinszky Frigyesről	10 kr.
IX. A margitszigeti hévforrás vegyi elemzése. Than K.	10 kr.
X. Öt közlemény a m. k. Egyet. vegytani intézetéből. Előterjeszti Than K.	20 kr.
XI. A kőzetek tanulmányozásának módszerei stb. Dr. Koch A.	30 kr.
XII. Nyolcz közlemény a m. k. egyetem vegytani intézetéből. Előterjeszti Than K.	30 kr.

Hetedik kötet. 1876.

I. Vizsgálatok a kolozsvári m. k. tud. egyetem vegytani intézetéből. Közli Dr. Fleischer Antaltól	20 kr.
II. Bárá Prónay Gábor emléke. Haberern Jonathántól	12 kr.
III. A légnyomás változásainak pontos meghatározásáról. Schuller Alajostól	10 kr.
IV. Négy közlemény a m. kir. orvosi tanintézetből. Bemutatja Dr. Thanhoffer Lajos	50 kr.
V. Pólya József emléke. Dr. Török Józseftől	10 kr.
VI. Tanulmányok a talaj absortiója fölött. Dr. Pillitz Vilmostól	20 kr.
VII. A szőlő öbölje. Hazslinszky Frigyesről	10 kr.
VIII. Az agy féltekéinek és a kis agynak működéséről. Balogh Kálmántól	40 kr.
IX. Krystálytani vizsgálatok a beltéri wolnynon. 3 képtáblával. Szécskay Istvántól	30 kr.
X. Az agy befolyásáról a szívmozgásokra. Balogh Kálmántól	10 kr.
XI. Két isomér Monobromnitronaphthalinról. Dr. Fabinyi Rudolftól	10 kr.